

ובית יוסף כתב ראיתי כמה בני אדם נוהגים ליטול ידיהם קודם קידוש לעולם ואומרים שכך היה המנהג הפשוט בספרד ותמיהני כיון דלר"ף וסיעתו אסור לעשות כן ולרשב"ם טוב ליטול ידיו אחר הקידוש וגם לר"ת ולר"י אין איסור בדבר למה לנו לנהוג כך בקביעות נגד כמה רבנות, והרא"ש שהיה נוהג כן אפשר שלא היה נוהג כן בקביעות אלא אי היה נוטל ידיו קודם לא היה חושש בדבר וכן משמע דעת הרשב"א בתשובה וכן יש לתרץ דברי הגהות מיימוניות. ואפילו את"ל שהרא"ש היה נוהג כן לעולם אפשר דלאפוקי מבני דורו שהיו נוהגים דכי נטלי ידיהו קודם קידוש לא היו מקדשים איין וכדי לאפוקי מלבייהו כן הוא דעביד הכי אבל לא לקבוע הלכה לדורות. הלכך לקדש קודם נטילה עדיף טפי עכ"ל. וימי לא ראיתי מי שקידש קודם נטילה חוץ מלילי פסחים שנהגו לקדש קודם נטילה וכן כתב הרשב"א בתשובה (ח"א סי' תשנב) והמרדכי ריש ערבי פסחים ב' וכתב שאפילו למאן דאמר מקדש ואחר כך נוטל ידיו היינו דוקא המקדש אבל שאר המסובים נוטלים ידיהם קודם. ועיין לקמן סימן רפ"ט מדינים אלו:

יג וְלֹא טַעַם רְבִיעִית לֹא יֵצֵא. וכתב בית יוסף ונראה לי שאם נשפך הכוס קודם שיטעום אין צריך לחזור ולקדש דהאי לא יצא היינו לומר דלא יצא כדי מצוה כתקנה. וכן כתוב בארחות חיים בהדיא: **יד ואין שתיית שתים מצטרפות.** וכתב בית יוסף והריטב"א כתב פרק חלון בשם התוס' דמצטרפין:

סימן ערב

ג א) אף על פי שיש בו קמחים וכו'. ובהגהות מרדכי ריש פרק המוכר פירות (ב"ב סי' תקסז) דאין לקדש עליו וכן כתב בית יוסף (עמ' קמ"ד כתוב) בשם ארחות חיים שכתב בשם התוס' דאסור לקדש עליו אם אי אפשר לסננו שלא ישארו בו קמחים:

ד בורק פירוש לבן ביותר וכו'. והר"ן פרק ערבי פסחים כתב דיין לבן פסול לקידוש והרמב"ן כתב דאפילו בדיעבד לא יצא וכ"כ בפרק המוכר פירות דף ר"ד ע"ב א' ופירש בורק בענין אחר, והריטב"א כתב בפרק המוכר פירות דף ר"ד ע"ב ב' דודאי לכתחילה לא יברך עליו דאמרין בירושלמי מצוה ביין אדום מיהו בדיעבד או אפילו לכתחילה היכא שאין לו יין אחר מותר ומיהו אם חמר מדינה הוא מקדש עליו עכ"ל, ובית יוסף כתב והתוס' כתבו דלכן יותר מדאי אסור לקדש עליו והא דאמרין דיין בורק כשר היינו שמבחיך ומתלבן קצת ונוטה לאדמומית, ודעת הר"ף והרמב"ם והרא"ש נראה דמכשירין, וכן הוא דעת רבינו דיין לבן ג' טוב יש לקדש עליו, וכ"מ לקמן סימן תע"ב דאם הלבן הוא משובח מן האדום הוא קודם, וכ"כ הורקת והרשב"ן וכתב דאף לדעת הרמב"ן מותר להבדיל עליו דלא גרע משכרא:

ז ב) ויצא ד' הזה יין וכו'. וכתב בית יוסף וכתב הרשב"א דביין השרוני דרפי לאו חמרא הוא ובעי טפי. וכתבו הר"ן פרק ערבי פסחים והמגיד משנה פרק כ"ט הא דחרצנים שוה לשמרים היינו כשנדרכים ע"י קורה שיוצא לחלוחית שלהם לגמרי אבל אי נדרכים ברגל לא אמרין הכי שהרי ברוב פעמים אינו מוצא כדי מדתו ואפ"ה חמרא מעליא הוא לפי שהחרצנים עצמן בולעין המים והיין יוצא הלכך הכל לפי טעמו וריחו:

ח וְלֹא הַסָּכִים א"א הרא"ש. וכן דעת הר"ן פרק ערבי פסחים. וכתב המגיד משנה פרק כ"ט שכן דעת הרמב"ן והרשב"א. וכתב האגור מנהג אשכנזי וכל גדוליה לקדש על יין מבושל אם אין לו אחר ואפילו יש לו אחר שאינו טוב, וכן משמע מדברי הריטב"א פרק המוכר פירות דף ר"ד ד' וכן כתב בית יוסף בשם הרי"ב. וכתב רבינו ירוחם ח"א דאפילו יש בו דבש ופלפלין כל כך עד שנשתנה מקדשין עליו:

הגהות והערות

העיר בזה החדיד"א בשם הגדולים בערך רבינו יוסף חביבא ובערך הר"ן מפרש הר"ף (וסרה בזה תמיהת הבית ארזים כאן אות כ"ד כ"ה כ"ט שתמה על הב"י עיי"ש): **ב) גם** בזה לכאורה כוונתו להריטב"א שהביא בנימוקי"ש שם (וכדבסמוך בד"ה ולזה הסכים), ועמ"ש ב' בהגהות והערות על הטור כאן אות יא: **ג) בכת"י** ב' דיין לבן לכתחילה יש לקדש עליו ולכן כתב לקמן סימן וכו': **ד) גר"א** דר"ל הריטב"א שהובא בנימוקי"ש דף מ"ז ע"ב [אבל הב"י כנראה שהיה לפניו גוף ח"י הריטב"א בכת"י, כי מה שהביא הב"י בד"ה ולענין בשם הריטב"א ליתא בנימוקי"ש, ולכן באמת לא ציין הדרכי משה בד"ה ויש מי שמתיר את הדף כמו שציין כאן]:

ו ב) קדוש היום על כוס שני וכו'. וכתב הר"ן פרק ערבי פסחים ואעפ"י שאינו אוכל כלל אחר קדוש היום כיון שגמרו שם סעודתן מקום סעודה מיקרי, אבל הרא"ש כתב דלא מיקרי במקום סעודה וצריך לאכול אח"כ מעט כדי שיקדש במקום סעודה ומטעם זה כתב דיקדש ואח"כ יברך ברכת המזון בסוף אכילתו. ודעת הרמב"ם פרק כ"ט כדעת הר"ף וכן כתב בית יוסף בשם ארחות חיים, וכתב דלא יברך אכוס ברכת המזון בורא פרי הגפן ולא ישתה ממנו שאסור לטעום קודם שיקדש ואח"כ מקדש אכוס שני ושותה משניהם עכ"ל. וכן מדברי הרא"ש נראה דצריך לשתות מכוס של ברכת המזון ולכן כתב שיקדש קודם שלא יטעום קודם קידוש כמבואר בדבריו פרק ערבי פסחים (ס' ז). ונראה לי דבכ"י האי גוונא צריך לברך בורא פרי הגפן על הקידוש הואיל ובירך ברכת המזון [ופשוט הוא] ע"כ:

ומוזכיר של שבת וכו'. כתב בית יוסף וזה דעת הרא"ש אבל ארחות חיים כתב בשם התוס' דאין צריך להזכיר דהכל הולך אחר התחלת הסעודה עכ"ל וי"ע לעיל סימן קפ"ח בסופו כתבתי מחלוקת וכיצד נוהגים:

ח יש לו תשלומים כל היום. כתב בית יוסף ואומר קידוש של לילה. וכתב בארחות חיים בשם התוס' שאינו אומר ויכלו לפי שבילילה היתה גמר מלאכת השי"ת:

ט"ו שלא יראה הפת בושטו וכו'. ובמרדכי ריש פרק ערבי פסחים (ל' ע"ד) שמעתי ממהר"ר אברהם שאם היתה הפת מגולה היה צריך לברך עליו ע"כ: **כתב** הכל בו מן הדין היה לקדש מעומד לכבוד המלך שאנו יוצאים לקראתו אך לפי שאין קידוש אלא במקום סעודה צריך לישב דאי קאים ויתבי מחזי כחוכא וטלולא עכ"ל. וכתב בית יוסף דיכול לקדש מעומד וכן הוא לקמן סימן תרמ"ג. וראיתי מהמרדקים שעומדים מעט כשמתחילים לקדש לכבוד השם בן ד' אותיות הנרמז בראשי תיבות תחילת הקידוש שהם "יום הששי" ו"יכלו" "השמים". כתב מהר"ל (מנהגים ה' שבת סי' ב) בשעת הקידוש יתן עיניו בנרות ויראה בהן כי ב' פעמים נר עולה ת"ק והיא רפואה לפסיעה גסה (ברכות מג ע"ב) שנוטל אחת מחמש מאות ממאור עיניו של אדם כן כתב בספר שכל טוב א' וכתב טעם אחר על זה. וצ"ע דנראה דצריך ליתן עיניו בכוס כמו בכוס של ברכת המזון כמו שיתבאר למטה דדינו ככוס של ברכה. ונראה דכשאומר ויכלו נותן עיניו בנרות ובשעת הקידוש בכוס דאז יוצא ידי שניהם ע"כ:

ג) כל דיני פגימות הכוס. וכתב הרמב"ם פרק כ"ט דהוא הדין לענין שאר דברים הנאמרים בכוס של ברכה יש לכוס של קידוש. וי"ע לעיל סימן קפ"ג כל דיני כוס של ברכת המזון ע"כ. ואם אין לו אלא כוס אחד לקידוש ולהבדלה עיין לקמן סוף סימן רצ"ו מה דינו. וכתב רבינו ירוחם ח"א מי שאין לו אלא לכוס אחד יקדש בו בלילה ושופך ממנו לכלי אחר כדי לטעום יין של קידוש ולא ישתה מכוס שלא יפגמנו ואם לא נשאר רביעית מוזגו במים. וכתב בית יוסף דכן הוא בירושלמי כתבו הרא"ש ס"פ אלו דברים ואם אין לו אלא כוס אחד לקידוש מקדש בלילה ולא ביום דקידוש דלילה עדיף כמו שנתבאר ריש סימן זה עכ"ל:

ד) ואומר ויכלו וכו'. כתב בית יוסף בשם ארחות חיים ולא צריך לאמרו מעומד וכן כתבתי דמנהגינו להתחיל יום הששי ולעמוד בו קצת ע"כ. וכתב בית יוסף בשם ארחות חיים הטעם שאין אומרים בקידוש דשבת אשר בחר בנו לפי ששבת ניתן במרה ועדיין לא בחר בנו לגמרי עד אחר נתינת התורה:

יב וכן היה נוהג א"א הרא"ש ז"ל. וכן הוא בהגהות מיימון פרק כ"ט (אות ק) שכן המנהג וכן הוא במרדכי פרק ערבי פסחים (דף רס"א ע"א לו ע"ג) וכתב עוד שם (ע"ב) דהוא הדין בהבדלה נוטל ידיו ומבדיל אחר כך דאין חילוק בין הבדלה לקידוש ע"כ:

רע"א א' עיי"ש במהר"ל שהביא בשם השכל טוב עוד טעם למספר ת"ק משום דהוא רמז למספר האיברים של איש ואשה. ועוד הביא שם מתחלה טעם בשם המהר"ש שתולה עיניו בנרות כדי שיוכל לכיין עיי"ש: **ב) עיי"ש** דף ל"ג ריש ע"ג, ומש"כ הדרכי משה "וכתב שאפילו וכו'" לכאורה כוונתו למש"כ המרדכי דף ל"ז ע"ב במה שחילק שם בין הבעל הבית לבני ביתו לענין פסח עיי"ש ודו"ק:

ערב א' לכאורה כוונתו לדפי הר"ף, והכוונה להפי' הנדפס שם סביב הר"ף, אבל באמת הוא פי' הנמוקי יוסף ולא פי' הר"ן, והב"י שהביא כאן דברי הר"ן הם מספר ח"י הר"ן על מס' ב"ב כמו שרשמנו בב"י, ושיטת הנימוקי"א באמת אינו כן, וכבר